

ԱԶԳԱՅԻՆ-ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐՆ ՈՒ ՆՀԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ. ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ՀԱՄԱՐ

Հոդվածում ձևակերպված է «գաղափարախոսություն» հասկացությունը, որը դիտարկվում է որպես արդի համընդհանուր ինտեգրացման գործընթացների անբաժան ատրիբուտ: Բացահայտված է բացասական գործոնների ազդեցությունը ազգային և պետական գաղափարախոսությունների վրա: Հիմնավորվում է ազգային գաղափարախոսության դերը՝ որպես պետական քաղաքականության արդյունավետության պայման և առաջարկվում են համապատասխան ծրագրային քայլեր:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ՝ ազգային գաղափարախոսություն, պետական գաղափարախոսություն, գլոբալացում, քաղաքական գաղափարախոսություն, սոցիալ-ինտեգրացնող սկիզբ, նորմատիվ-արժեքային տարածություն, կոնսոլիդացնող նպատակներ, գլոբալ կոնցեպցիա, մոբիլիզացում:

Գաղափարախոսության, այդ թվում՝ պետական և ազգային գաղափարախոսությունների հիմնախնդիրը կրկին հրատապ է դարձել: Այն ոչ միայն զանազան քննարկումների, վեճերի, այլև քաղաքական կուսակցությունների և ուժերի հետաքրքրության և երբեմն էլ՝ շահարկման առարկա է դարձել: Թե՛ տեսաբանները, թե՛ քաղաքական գործիչները սովորաբար հարկ չեն համարում անդրադառնալ ազգային գաղափարախոսության էությանն ու գործառնական դերակատարության բացահայտմանը, դրանց սահմանմանը: Մինչդեռ առանց

դրա հնարավոր չէ լրջորեն խոսել ազգային գաղափարախոսության մասին, առավել ևս հավակնել դրա կրողի դերակատարությանը: Արդի գլոբալացման և ազգային մշակութային միախառնման պայմաններում ազգային արժեքների, ազգային ինքնության պահպանման և զարգացման հարցը դարձել է գերխնդիր բոլոր փոքր ազգերի, այդ թվում՝ նաև հայության համար, առավել ևս այն դեպքում, երբ հայության սովորական գվածը գտնվում է սփյուռքում: 21-րդ դարի հարափոփոխ գործընթացները բնութագրվում են հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներն ընդգրկող մեծ վերափոխումներով, որոնցում գլոբալացումը և տեղեկատվական ոլորտի անսալսադեպ զարգացումն օբյեկտիվ նախադրյալներ են ստեղծում մարդկության հոգևոր ու նյութական ներուժի ինչպես միավորման, այնպես էլ բաժանման համար[5, էջ 68]: Ազգային գաղափարախոսության պատմական և քաղաքական գործառույթն է համազգային գաղափարների և շահերի շուրջ միավորել, համախմբել սոցիալական բոլոր խավերը, ազգի ֆիզիկական և հոգևոր ներուժը և դրանք ուղղել դեպի ազգային ինքնության պահպանման, ներդաշնակ զարգացման հիմնախնդրի լուծմանը: Ազգային գաղափարախոսությունն անցյալն արժևորող, ներկան իմաստավորող և ապագան ուղենշող, ազգային արժեքներն ու իդեալները ներկայացնող գաղափարների, հայացքների համակարգ է, որի դերը չի կարելի անտեսել

ազգի ինքնաճանաչման, ներդաշնակ զարգացման գործում: Արժեքային դիրքորոշումները և գաղափարները «գաղափարախոսություն» հասկացության մեջ ընդհանրացվել են դեռ 1801 թ. Անտուան Դեսթյուր ղեկավարած Թրասիի կողմից [1, էջ 3]: Գիտնականների վերաբերմունքը այս շատ արագ տարածված հասկացության վերաբերյալ կրում էր երկակի բնույթ. մի կողմից՝ երևույթները բացատրվում էին՝ ելնելով ելակետային պահից, սկզբնապատճառից (ձմարիտ գաղափարախոսություն), մյուս կողմից՝ այդ բացատրությունները տրվում էին արդեն կայացած իրադարձություններից հետո՝ դրանք արդարացնելու, մեկնաբանելու միտումով (կեղծ գաղափարախոսություն) [2, էջ 7]: Ազգային առանձին գաղափարների առկայությունը, դրանց մեխանիկական համակցումը հաճախ ներկայացվում են որպես ազգային գաղափարախոսություն, ինչը մեծագույն սխալ է, քանի որ վերջինս համակարգված գաղափարաբաղադրական հայեցակարգ է և ծրագրային ուղղվածություն ունի: Հետևաբար, եթե համազգային խնդիրներն ու շահերը շարունակում են պահպանվել և պաշտպանվել պետության կողմից, ապա այս դեպքում ևս ազգային գաղափարախոսության առկայությունը անհրաժեշտ է դառնում իբրև ազգային կեցության իմաստավորման և հերթական ազգային հիմնախնդիրների ու ծրագրերի հիմնավորման կարևորագույն միջոց: Այս պարագայում ազգային գործոնը կրկին գերիշխող է դառնում, իսկ ազգային գաղափարախոսության մշակումը՝ բախտորոշ: Այսպիսով՝ ազգային հիմքով ձևավորված պետական գաղափարախոսությունը յուրաքանչյուր պետական համակարգի անհրաժեշտ ատրիբուտն է, իսկ դրա ստեղծումը՝ մեր երկրի քաղաքական իշխանության անհետաձգելի խնդիրներից մեկը:

Ազգային-պետական գաղափարախոսությունը որոշելու համար պետք է

հստակ գիտակցել այն փաստը, որ չի կարելի արհեստականորեն գաղափարայնացնել հասարակությանը՝ ելնելով իրավիճակային դատողություններից: Հասարակության վրա մահացած գաղափարախոսական համակարգի բարդումը կհանգեցնի պետականության անկման, լճացման և հետընթաց շարժման: Այդ իսկ պատճառով գաղափարախոսությունը պետք է լինի արդյունավետ, հասարակության և պետության պահանջներին համապատասխան, խորը ներթափանցի մարդկանց գիտակցության մեջ և կառուցվի սեփական, հարազատ հենքի (բազիսի) վրա: Ցանկացած քաղաքական գաղափարախոսություն հիմնվում է ազգային-պետական գաղափարախոսության վրա, որում ժողովուրդն արտահայտում է իր պատմական գոյության իմաստը: Այն չի ստեղծվում արհեստականորեն, այլ բնականոն ձևով բխում է ազգի արժեքներից և մենթալիտետի առանձնահատկություններից, որոնք էլ ենթադրում են նրա ամբողջականությունը և մյուսների կողմից «ձանաչելիությունը» [3, էջ 119]: Հայ ազգի գաղափարախոսությունը պետք է լինի ուժեղ և բարգավաճ հայրենիքի ստեղծումը: Հայ ժողովուրդն ունի հնարավորություն (ունի բազմախորհուրդ պատմություն, սերնդեսերունդ փոխանցվող ավանդույթներ ու սովորույթներ, հարուստ մշակույթ, դեմոկրատական ճանապարհով ընթացող պետություն) իր երջանիկ ապագան կառուցելու համար:

Ազգային-պետական գաղափարախոսությունը ներառում է երեք հիմնական տարր առանց որոնց չի կարող գոյություն ունենալ ազգային պետությունը, և հանուն որոնց պայքարել ենք մեր ողջ պատմության ընթացքում. դրանք են՝ անկախություն, կայունություն և բարեկեցություն: Ազգային-պետական գաղափարախոսությունն իրականացնում է հետևյալ գործառնությունները՝

- հանդիսանում է սոցիալ-ինտեգ-

րացնող սկիզբ, որը ստեղծվում է միասնական նորմատիվ-արժեքային տարածություն՝ ազգի կենսագործունեության համար.

- տալիս է առկա հասարակական և քաղաքական կարգի բացատրությունը.

- ձևավորում է «ընդհանուր գործի» կոնսոլիդացնող նպատակները, որոնք բխում են ազգի զարգացման ներքին միտումներից, սակայն դրանց հասնելու միջոցները չպետք է հակասեն հայ հասարակության հոգևոր-բարոյական հիմքերին:

Պետությունն ուժեղ է օրենքներով, ընդհանուր կանոններով, ազգային նպատակներով, զարգացման ստրատեգիայով, որոնք իրենց արտացոլումն են գտնում ազգային-պետական գաղափարախոսության մեջ: Ոչ մի պետական կազմավորում չի կարող գոյատևել առանց հոգևոր-գաղափարախոսական հիմքերի, որոնք նրա ամբողջականության, միասնության հիմքն են և միաժամանակ բովանդակում են ազգի, հասարակության և պետության գոյատևման և կենսագործունեության նպատակաուղղված ծրագիր: Ազգը չի կարող գոյություն ունենալ առանց ամբողջական գաղափարների, արժեքների և նորմերի, որոնք միավորում են ազգի բոլոր անդամներին: Պետությունն առանց գաղափարախոսության նույնն է, ինչ մարդ առանց մտքի. չի կարող զարգանալ, առավել ևս՝ դիմակայել ներքին և արտաքին սպառնալիքներին ու մարտահրավերներին: Եթե պետությունն ազգային է, հետևաբար պատմական տարբեր կոնկրետ փուլերում, ելնելով աշխարհաքաղաքական գործոնների առանձնահատկություններից, ազգային գաղափարախոսության հիմնախնդիրների լուծման համար պետք է պայքարի [4, էջ 40]:

Ազգային-պետական գաղափարախոսությունը գլոբալ միջազգային գործընթացներում մեր երկրի զարգացման

ստրատեգիան է և ազգային շահերի ապահովման գործում հայ ազգի գործողությունների տակտիկան: Այն ուղղված է ձևավորելու՝

- հայ ազգի բազիսային արժեքների համակարգը, որի հիման վրա պետք է կառուցվեն հասարակական համաձայնությունը, հասարակական զարգացման ուղիներն ու հեռանկարը.

- պետական-քաղաքական կառուցվածքի կատարելագործման ուղիների և մեթոդների մասին հասարակական կարծիքի ձևավորումը, ինչպես նաև արդարության, բարեկեցության բարձրացումը, հասարակական կյանքի ընդհանուր զարգացումը.

- մարդու սոցիալական ակտիվության բարձրագույն մակարդակը՝ ուղղված պետության ամրապնդմանն ու զարգացմանը, ուժեղ և ծաղկուն Հայաստանի կառուցումը:

Գաղափարախոսությունը կոչված է մոբիլիզացնելու և միավորելու աշխարհասփյուռ հայությանը, նպաստելու ազգային-պետական գաղափարների հիմքով ազգային միասնությանն ու համախմբվածությանը՝ որպես հայ ազգի զարգացման գլոբալ կոնցեպցիա: Արդի ազգային գաղափարախոսության մշակման մասին կոչերը սուբյեկտիվ բնույթ չեն կրում՝ կապված այս կամ այն կուսակցության, կազմակերպության կամ գործչի ցանկության հետ, այլ բխում են հայ ժողովրդի պատմության արդի փուլի հիմնախնդիրների լուծումը գտնելու անհրաժեշտությունից:

Ազգային գաղափարախոսությունը հիմնվում է հայրենասիրության, ազգային արժեքները հարգելու և պահպանելու, հայրենիքի համար հպարտության զգացողության վրա. այն հայրենասիրության գաղափարախոսություն է, կառուցողական է, որքանով ուղղված է «հզորագույն մոբիլիզացնող սկզբի» ստեղծման և պահպանման վրա:

Քննարկված հարցերը վկայում են այն մասին, որ ազգային գաղափար-

րախոսության խնդիրը (թեև տարբեր անվանումներով, այն ընկած է բոլոր պետությունների քաղաքականության հիմքում) շարունակում է մնալ քաղաքական պրակտիկայի և տեսության կարևոր խնդիրներից մեկը: Անկախ այն բանից, թե որքանով ենք մենք ընկալում և գիտակցում խնդրի կարևորությունը, ինչպիսի տեղ ենք հատկացնում գործնական քաղաքականությունում, այն չի կորցնում իր հրատապությունը:

Խնդրի կարևորության անտեսումը իրականում հանգեցնում է այլազան և օտարածին գաղափարախոսությունների, առանձին սկզբունքների մեխանիկական տեղադրմանը հայ իրականության մեջ, որոնք, անհարիր լինելով ազգի կենսակերպին, ազգային ավանդույթներին և հոգևոր փորձին, փոշիացնում են ազգի նյութական և հոգևոր ներուժը: Մինչդեռ ազգային գաղափարախոսության կարևորագույն առաքելություններից մեկը հենց ազգ-հասարակություն միասնականության, ամբողջականության ապահովումն է, առանց որի մեր պետությունն ի գոյու չէ նպատակալաց կերպով լուծելու իր առջև ծառացած մարտավարական, առավել ևս՝ ռազմավարական բարդ խնդիրներն ու ծրագրերը: Այս պարագայում առավել կարևոր է ազգային պետության սահմաններից դուրս ազգային և պետական գաղափարների տարածումը:

Ազգի մոբիլիզացման և համախմբման գործում անհրաժեշտ է առանձնացնել նաև ՀՀ սփյուռքի նախա-

րարության դերը, որը 2008 թվականից իր գործունեությունը ուղղում է հայկական սփյուռքում ազգային գաղափարների տարածմանը, ինչպես նաև նպաստում է հայ ինքնության պահպանմանը, հայությանը պետության և միասնության գաղափարի շուրջ համախմբելուն, ուժացման դեմ պայքարին: Վերոնշյալ գործունեությունը, անշուշտ, հիմնված է ազգային գաղափարների, ազգային-պետական գաղափարախոսության վրա: Այդ տեսանկյունից ազգը սեփական պետության շուրջ համախմբելուց բացի՝ արդիական է դարձել աշխարհասփյուռ հայության ներուժի օգտագործումը նաև այլ պետությունների քաղաքական և տնտեսական դաշտերում:

Այսպիսով՝ ծրագրային հստակ ուղղվածություն ունեցող համակարգված գաղափարաքաղաքական հայեցակարգի ձևավորումը, ազգային գաղափարախոսության առանձին տարրերի արդիականացումը և օտարածին գաղափարների ներթափանցման ու մեր իրականության մեջ ներդրման կանխումը ազգային-պետական գաղափարախոսության հզորացման նախապայմաններն են, քանի որ միայն ամուր հենքի վրա կառուցված գաղափարները կարող են գոյատևել արդի գլոբալացվող աշխարհի և ազգային մշակույթների միախառնման պայմաններում:

Հոդվածի ներկայացման տարեթիվը՝
16.02.2015

ՓՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ա. Փ. Ենգոյան, «Արդի դարաշրջանի հիմնական գաղափարախոսական հոսանքները», Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչություն, 2002թ., 105 էջ:
2. Ի. Ս. Բալյան, Ս.Փ.Ենգոյան, «Քաղաքական գաղափարախոսություններ», Երևան, Մխիթար Գոշ, 1996, 48 էջ:
3. Леваш И. Я Культурология, Учеб.пособие для вузов, Минск, ТетраСистемс, 2000, 495стр.
4. Լ. Ա. Խուրշուդյան Հայոց ազգային գաղափարախոսությունը, Երևան, Զանգակ-97, 1999 թ., 282 էջ:
5. Վ. Կ. Աթոյան, Ազգային անվտանգության հիմնախնդիրներ (դասախոսություններ), Երևան, «Տնտեսագետ» հրատարակչություն, 2014թ., 154 էջ:

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНО-ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИДЕОЛОГИИ: ЕЕ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ АРМЯНСКОЙ НАЦИИ

СЕРГЕЙ САРУХАНЫАН

*Министерство диаспоры Республики Армения, специалист первого ранга
Управления по связям с ближней диаспорой, магистр политологических наук*

В статье дается определение понятия идеология, рассматриваемого в качестве органического дополнения и неотъемлемого атрибута в рамках современных общемировых глобализационных процессов. Раскрывается влияние негативных факторов на национальную и государственную идеологию. Обосновывается роль национальной идеологии как условия развития государственной политики. В заключении предлагаются соответствующие программные шаги.

Дата представления статьи: 16.02.2015

THE ROLE AND MEANING OF A NATIONAL AND STATE IDEOLOGY: ITS IMPORTANCE FOR THE ARMENIAN NATION

SERGEY SARUKHANYAN

*RA Ministry of Diaspora Near Diaspora Relations Department
First Class Specialist, Master of Political Science*

The article defines the concept of ideology, considered as an organic complement and inherent attribute within the framework of contemporary worldwide globalization processes. Further, the impact of negative factors on the national and state ideology is disclosed. Then, the article substantiates the role of national ideology as a public policy development condition. In conclusion, the author gives proposals containing appropriate program steps.

Article submission date: 16.02.2015